

Græsk A

Supplerende materiale til vejledning til læreplanen

Fra begynderfase til originaltekst - Skabelsesberetninger

Forløbet giver et bud på, hvordan man kan lave det første forløb med græsk originaltekst. Der gives både forslag til, hvilke tekster der med fordel kan læses statarisk og hvilke kursorisk. Derudover gives der forslag til perspektivmateriale – både tekst og medieklip – samt forslag til, hvordan man kan arbejde med materialet.

Indholdsfortegnelse

Skabelsesberetninger	2
Tekstvalg	2
Forløbsoversigt.....	3

Skabelsesberetninger

Dette forløb om skabelsesberetninger kan læses som noget af det første græske originaltekst, når eleverne har været gennem begynderfasen i græsk. Teksterne er sprogligt overskuelige, selvom de også rummer nogle ikke-klassiske sproglige elementer, fordi de er skrevet på koiné-græsk. Man kan vælge ikke at problematisere disse træk, men i stedet fokusere på at træne grundlæggende morfologi og måske i mindre grad syntaktisk analyse, da det ofte er her, man støder på ikke-klassiske træk – fx i de mange hebræismer, der findes i bibelgræsk.¹

Teksterne vil være genkendelige for mange elever, enten fordi de kender teksten i oversættelse, eller fordi de har fået genfortalt myterne om de syv skabelsesdage og om Adam og Eva. Dette fjerner en del af fremmeheden ved den græske tekst og giver bl.a. mulighed for, at eleverne på egen hånd kan læse passager cursorisk. Som primærttekst læses Septuaginta-versionen af Genesis. Det er ikke et krav, at begge skabelsesberetningerne læses, hvis man ikke har tid, men de supplerer hinanden godt. Den ene kan læses statarisk og den anden cursorisk, så begge disse læsemåder indgår i forløbet. Begge egner sig til begge læsemåder – men kap. 1.1-2.3 er meget repetitivt i sin syntaktiske struktur og sit ordvalg, hvilket gør det meget tilgængeligt for eleverne at læse på egen hånd, især med en oversættelse ved hånden.

Sideløbende med læsningen af bibelteksten på græsk, er det oplagt at læse Hesiod i oversættelse. Hvis man ikke ligefrem vil læse sig gennem hele *Theogonien*, hvilket ellers er en god måde at få en masse græsk mytologi præsenteret på, kan man nøjes med at læse vers 116-210, hvor kaos begynder at blive til kosmos, og hvor successionsmyten med Kronos, der skærer Uranos' lem af, fortælles. Uddraget slutter med Athenes fødsel, og dermed kan man bl.a. arbejde med myte-genren som årsagsforklarende fortælling. Fra vers 507-616 fortælles om Prometheus + kvindens skabelse, og her kommer en tydelig parallel til den kristne syndefaldsmyte. Hvis man vil have yderligere fokus på kvindens rolle, kan man desuden læse Hesiods *Værker og dage*, vers 42-105 om Pandora.

Også på latin findes oplagt tekstmateriale til forløbet, som kan læses parallelt enten i græsk eller af klassens latinlærer, evt. i oversættelse. Første bog af Ovids *Metamorfoser* er også en verdensskabelse, hvor man kan nøjes med at læse vers 1-88, men hvor videre læsning bl.a. også rummer verdens genskabelse efter syndflo den. Dermed kommer den antikke perspektivering internt i den klassiske studieretning i fokus.

De to skabelsesberetninger i 1. Mosebog åbner for hvert sit spor i perspektiveringen: dels overhovedet verdenstilblivelsen, dels menneskets rolle i verden og dets syndefald. De perspektivtekster, der nævnes under 'Tekstvalg' herunder, følger hvert sit spor – bortset fra Inger Christensens *alfabet* (1981), der åbner for begge perspektiver, og som vil blive udfoldet i moduloversigten længere nede.

Som noget nyt må man i græsk bruge medieklip som perspektivtekster – også til eksamen. Hvis man har tid, kan man se Nils Malmros' filmklassiker *Kundskabens træ* (1981) for at få en moderne fortolkning af overgangen fra uskyld til erkendelse – ikke mindst i seksuel forstand. Hvis man kun vil bruge et enkelt klip fx til eksamen, er skøjtescenen med cykellygten god. Den bliver udfoldet længere nede. Også titelsekvensen til tv-serien *Desperate Housewives* (2004-12) spiller på syndefaldsmyten – her i Lucas Cranach d. Ældres fortolkning, foruden på en række andre berømte malerier.

Det er oplagt at inddrage kunst i dette forløb. Man kan arbejde med billedfremstillinger af Prometheus og andre mytologiske figurer, der ikke respekterer gudernes overlegenhed – fx Ikaros. Manglen på *sofrosyne* og straffen derfor kan sidestilles og diskuteres op imod med den kristne syndefaldsmyte.

Tekstvalg

- Primærttekst: Septuaginta – de to skabelsesberetninger (den græske oversættelse af Gamle Testamente)
  - Genesis kap. 1.1-2.3 (findes med gloser i Chr. Gorm Tortzens *ΠΡΟΛΟΓΟΣ*, Museum Tusulanum, 1999) (1,9 normalsider)
  - Genesis kap. 2.4-3.24 (findes her: <https://www.academic-bible.com/en/online-bibles/septuagint-lxx/read-the-bible->

¹ I Chr. Gorm Tortzens *ΒΑΣΙΣ*, Museum Tusulanum 1999, findes en introduktion til bibelgræsk.

text/bibel/text/lesen/stelle/1/20001/29999/ch/f9bf6324dde68b02c91d690aadaefa2c/) (2,5 normalsider)

- Primærtækt: Det Ny Testamente – endnu en skabelsesberetning
  - Johannes-evangeliet kap. 1.1-1.18 (findes med gloser i Chr. Gorm Tortzens *ΠΡΟΛΟΓΟΣ*, Museum Tusculanum, 1999) (0,6 normalsider)
- Antik perspektivtekst
  - Hesiod *Theogonien*, vers 116-210 + vers 507-616 samt *Værker og dage*, vers 42-105
  - Ovid *Metamorfoser*, vers 1-88 (eller endnu videre)
- Efterantik perspektivtekst
  - Anders Bodelsen: *Drivhuset* (1965) (syndefaldsperspektiv)
  - Naja Maria Aidt: *Den blomstrende have* (1993) (findes bl.a. i Ove Benns og Jørgen Jacobsens *Mytemotiver i dansk litteratur*, System, 1999/2008, hvor der også findes flere perspektivtekster til syndefaldsmyten – dog er flere af dem ret vanskelige og vil ikke egne sig til eksamensbrug, men nok til klasseundervisning) (syndefaldsperspektiv)
  - Inger Christensen:
    - *det* (1969) (begyndelsen af 'Prologos' – så langt som man har lyst) (verdenstilblivelsesperspektiv)
    - *alfabet* (1981) (digt 1-7, dvs. a-g) (verdenstilblivelses- og syndefaldsperspektiv)
- Medieklip
  - Titelsekvens til tv-serien *Desperate Housewives* (2004-2012) (kan findes her: <https://www.youtube.com/watch?v=PTaAABoKn0M>)
  - Nils Malmros' *Kundskabens træ* (1981) – et enkelt klip fx til eksamen kunne være minuttal 36.38-38.27 (skøjtescenen med cykellygten) (filmen ligger som betalingsfilm på youtube her: <https://www.youtube.com/watch?v=BalrEiASuyw>)

Forløbsoversigt

Som det fremgår af den indledende beskrivelse af forløbet, er der mulighed for at gøre det kortere eller længere alt efter ønske. Herunder følger et forslag til en forløbsplan, hvor nogle af elementerne fra den indledende beskrivelse er inddraget. Det vil variere fra lærer til lærer, hvordan man arbejder med den græske tekst, ligesom arbejdstempoet afhænger af, om eleverne har læst originaltekst før. Angivelserne er derfor estimater. Modullængden, der angives, er i klokketimer.

1. Statarisk læsning af græsk originaltekst (6-8 moduler)

Kernetekst: Genesis, kap. 1.1-2.3

I hvert modul læses nogle linjer græsk tekst, hvor fokus lægges ud fra elevernes behov. De første kapitler egner sig godt til at træne grundlæggende morfologi, dvs. den bestemte artikel, substantiver efter 1. og 2. deklination samt sigma-aorist og tematisk aorist af grundlæggende verber, som eleverne vil støde på mange gange (ποιέω, φημί, ὀράω og γίγνομαι).

Sideløbende med læsningen af græsk tekst læses Hesiods *Theogonien*, vers 116-210 + 507-616. Hesiods tekst sammenlignes med Genesis-teksten, og der fokuseres på, hvilke elementer der introduceres i de to tekster, men også på, hvordan de to tekster formidler deres indhold. Eleverne kan forsøge sig med at lave et stamtræ for *Theogonien* (kompleksiteten stiger hurtigt!) og individuelt eller i grupper præsentere de

væsner og guddomme, der nævnes. Et element i præsentationerne kan være, at eleverne skal finde billedkunstneriske gengivelser af væsnerne, så man kan diskutere billedernes fortolkning af teksten.

Når Prometheus-passagen læses, inddrages fx en arkaisk Prometheus-kylix. For at træne elevernes evne til at perspektivere billedmateriale kan efterantikke Prometheus-fremstillinger inddrages – fx Gustave Moreaus *Prometheus* (1868), hvor man oplagt kan diskutere Moreaus anvendelse af det antikke formsprog.

Når læsningen af Genesis-passagen er færdig, læser klassen begyndelsen af Johannes-evangeliet (1.1-1.5 rækker, men mere kan læses, hvis der er tid til det). Der fokuseres på tekstens brug af ordet *λόγος* samt tekstens betoning af mørke og lys og mørkets mangel på forståelse af lyset. Disse to aspekter kan bruges til perspektivering i forløbet – dels Inger Christensen, dels Nils Malmros.

2. Kursorisk læsning (1-2 moduler)

Eleverne arbejder i par eller grupper med forskellige dele af Genesis kap. 2.4-3.24. Hver gruppe får den seneste og en ældre dansk oversættelse af passagen (kan findes på nettet). Ud over at gengive, hvad der står i den tildelte passage, skal eleverne desuden finde eksempler på centrale ordklasser, som klassen har arbejdet med – fx regelmæssigt bøjede substantiver og verber, som de skal forklare bøjningen af. Derudover skal eleverne lave en oversættelsesvurdering af en enkelt sætning, hvor de sammenholder de to danske oversættelser med den græske tekst og peger på, hvilke forskelle der er. I den forbindelse skal eleverne udpege et eller flere centrale nøgleord i den græske tekst og argumentere for, hvorfor dette/disse ord er helt centrale.

3. Perspektivering (2-3 moduler)

Der arbejdes med Inger Christensens *det*, hvor fokus ligger på en sproglig beskrivelse af, hvordan teksten bygger sig selv og verden op. Et interessant fokuspunkt er anvendelsen af pronominet ”det” i stedet for de mange substantiver i Genesis, og verberne er i højere grad på spil hos Christensen.

Hvis man synes, det er interessant at forfølge det skrifttematiske spor, som Inger Christensen repræsenterer, giver det rigtig god mening også at læse begyndelsen af Johannes-evangeliet, hvor ’ordet’ står helt centralt. I *alfabet* åbner Inger Christensen sit digt med et havebillede, men peger også allerede fra begyndelsen på, at hendes digt er en gentagelse af en skabelse, idet ”abrikotræerne findes” gentages – digtet peger eksplicit på, at det er en gentagelse af skabelsesberetningen, en perspektivtekst. Derefter udvikler digtet sig både sprogligt og indholdsmæssigt ved, at der gradvis kommer flere ordklasser til, og ved, at særligt substantivernes karakter bliver mere og mere kompleks. Ved det syvende digt – g-digtet – begynder digtet at spalte sig, og det begynder forfra, samtidig med at det, der allerede er i gang, fortsætter. Digtets versantal følger Fibonaccis talrække, og i syvende digt bliver talrækken fordoblet: Der er 21 vers i alt delt op i strofer à 1, 2, 3 og 5 vers, dvs. Fibonacci-rækken. Digtet mimer i sin struktur en eksponentiel stigning, der med sine spaltningsprocesser opfører sig som en slags atombombe – og netop bomberne over Hiroshima og Nagasaki er et betydeligt tema i digtet. Det er verdensskabelse og -destruktion i ét.

Det gode ved Inger Christensens *alfabet* er, at det ikke er nødvendigt at forstå digtets strukturelle kompleksitet for at kunne få noget ud af det som en skabelsesberetning: Tilkomsten af substantiver og gentagelsen af ’findes’ peger i sig selv på skabelsen af en verden, sådan som det også er tilfældet i Genesis kap. 1.1-2.3, der også forløber over syv dage, hvilket svarer til de syv første digte. Derudover kan eleverne af sig selv se, at der er forskellige grupper af substantiver, der svarer til forskellige fænomener i verden, og syndefaldsmotivet kommer i spil ved ord som ’brinten’, ’dræberne’, ’eftertanken, eftersmagen’ og ’eftertiden’, hvor menneskets evne til at ødelægge verden ud fra sin teknologiske viden bringes ind.

Uddraget af *alfabet* kan således godt bruges som ekstemporaltekst til eksamen, hvis man i undervisningen har præsenteret Inger Christensen – fx ved at læse begyndelsen af hendes digtsamling *det*, dvs. den første side af ”Prologos”, som del 1 meget passende hedder. Igen er det ikke nødvendigt at arbejde med hele værket, for alene opmærksomheden på sproget har noget til fælles med Genesis.

Begge tekster af Inger Christensen kan bruges til eksamen, men de kræver, at man har introduceret den sproglige indgangsvinkel, som hun er så optaget af, fx brugen af ordklasser.

Hvis man vil inddrage et filmklip i undervisningen, kan scenen fra Nils Malmros' *Kundskabens træ*, hvor en gruppe børn står på skøjter om aftenen, bruges. En dreng på cykel opfordrer eksplicit til, at skøjteløberne skal danne en 'slange' efter cyklen. Resultatet af slange-kørslen bliver, at en gruppe drenge tiltvinger sig adgang til at se en pige mellem benene. De måbende drengeansigter viser, at der her er tale om afsløringen af en helt ny verden. Scenens aftenstemning og det gentagne close up af cykellygten, der skal kaste lys på pigens skridt, rummer samme oplysningsmetaforik som syndefaldsmyten, og hvis man har læst Johannes-evangeliet (kap. 1.5), kan der lægges en interessant analyse ind over drengeansigterne og dobbeltheden af indsigt og komplet mangel på forståelse.

4. Variation

Der kan sagtens byttes rundt på de statarisk læste tekster i forløbet, så størstedelen af tiden bruges på at læse passagen om Adam, Eva og Paradisets have. Dermed kan man bringe de andre perspektivtekster i spil – Bodelsen og Aidt – og både Malmros-klippet samt titelsekvensen fra *Desperate Housewives* passer godt ind i denne tilrettelæggelse.